

รายงานการประชุมผู้เชี่ยวชาญโครงการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบและการศึกษาความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของมาตรการควบคุมการโฆษณาอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพทางโทรทัศน์

วันที่ 26 มิถุนายน 2561 เวลา 13.30-15.30 น.

ณ ห้องประชุม 1 โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

ชั้น 6 อาคาร 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข อ.เมือง จ.นนทบุรี

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ศ. ดร.ศิริเพ็ญ สุภกาญจนกันติ	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. พญ.นภาพรณ วิริยะอุตสาหกุล	สำนักโภชนาการ กรมอนามัย
3. ดร.กมลทิพย์ วิจิตรสุนทรกุล	สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค
4. รศ. ดร. ญ.อุษา ฉายเกล็ดแก้ว	คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
5. รศ. ดร. ญ.มนทรัตม์ ถาวรเจริญทรัพย์	คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
6. ดร. ญ.นัยนา ประดิษฐ์สิทธิกร	สถาบันวิจัย จัดการความรู้ และมาตรฐานการควบคุมโรค
7. นางสาวสุดาดำ พงษ์อุทธา	สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ
8. นางสาวร็กมณี บุตรชน	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
9. ญ.สุธาสินี คำหลวง	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
10. นายสรายุทธ ชันธะ	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

เริ่มประชุมเวลา 13.30 น.

นางสาวร็กมณี บุตรชน นักวิจัยโครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมคือเพื่อพิจารณาผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบและให้ข้อเสนอแนะต่อการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของมาตรการควบคุมโฆษณาอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพทางโทรทัศน์ ภายหลังจาก นางสาวร็กมณี บุตรชน และญ.สุธาสินี คำหลวง นำเสนอผลการศึกษา ที่ประชุมมีข้ออภิปรายดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญสอบถามถึงประชากรที่สนใจในการศึกษารวมถึงการจัดความของอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพเนื่องจากโฆษณาส่วนใหญ่ทางโทรทัศน์ในปัจจุบันคือ ขนมขบเคี้ยว เครื่องดื่มรสหวาน เป็นต้น ตลอดจนการนำผลการศึกษานี้ไปใช้ในการศึกษาระยะต่อไป ผู้วิจัยชี้แจงว่า ประชากรที่สนใจคือ เด็กและวัยรุ่นที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 3-18 ปี เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ขาดความตระหนักต่อผลของโฆษณาอาหารหรือถูกชักจูงจากโฆษณาได้ง่ายในการตัดสินใจเลือกบริโภคอาหาร ทั้งนี้การจัดความของอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพที่จะใช้สำหรับการศึกษาในระยะต่อไปยังไม่ชัดเจน แต่การศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ให้นิยามว่าเป็นอาหารที่มีปริมาณไขมัน เกลือ และน้ำตาลสูง ผู้วิจัยจึงตัดสินใจใช้นิยามเดียวกันนี้ การประชุมครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาผลการทบทวน

วรรณกรรมอย่างเป็นระบบที่จะนำไปใช้สำหรับการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของมาตรการควบคุมโฆษณาอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพทางโทรทัศน์ เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของมาตรการควบคุมโฆษณาอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพในต่างประเทศ หากนำผลการศึกษานี้เหล่านั้นมาใช้ในประเทศไทยอาจขาดความน่าเชื่อถือ เนื่องจากมีความแตกต่างทางด้านบริบทหรือสิ่งแวดล้อมซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การรับประทานอาหารในเด็กและวัยรุ่น อีกทั้งมาตรการควบคุมโฆษณาอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพทางโทรทัศน์ทำได้ง่ายกว่ามาตรการอื่น ๆ และเป็นมาตรการที่คุ้มค่าสูงสุด (best buy interventions) ขององค์การอนามัยโลก จึงมีความสำคัญที่จะมีการศึกษาสำหรับประเทศไทย

ผู้เชี่ยวชาญมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการศึกษานี้ที่เลือกใช้เกณฑ์คัดเข้าของประชากรเด็กและวัยรุ่นอายุตั้งแต่ 3 ปี เนื่องจากเด็กอายุ 3-4 ปีอาจจะไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองหรือผู้ปกครองเป็นผู้ตัดสินใจเลือกอาหาร ให้เด็กซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมรับประทานอาหารในเด็ก ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การรับประทานอาหารของเด็กควรศึกษาเด็กที่สามารถตัดสินใจได้เองเพื่อป้องกันการแทรกแซงการตัดสินใจจากผู้ปกครอง ผู้วิจัยชี้แจงว่า การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงทดลอง (experimental study) ซึ่งเป็นสถานการณ์ควบคุมเพื่อให้ทราบถึงผลของโฆษณาอาหารต่อเด็กโดยตรง อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การศึกษาเชิงทดลองมีประโยชน์ทางด้านวิทยาศาสตร์กล่าวคือ มีการแบ่งกลุ่มทดลองที่ดูโฆษณาอาหารและกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ดูโฆษณาอาหารหรือดูโฆษณาประเภทอื่น ซึ่งสามารถเปรียบเทียบผลของโฆษณาอาหารต่อเด็กทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามหากจะมีการใช้มาตรการควบคุมโฆษณาอาหารทางโทรทัศน์มีความจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ในชีวิตจริงร่วมด้วย

ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นต่อผลการศึกษาว่า จากผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบจะพบว่า กลุ่มเด็กที่ดูโฆษณาอาหารทางโทรทัศน์จะมีปริมาณอาหารที่รับประทานที่เพิ่มขึ้นประมาณ 2-3 กรัม อีกทั้งบาง การศึกษาพบว่า กลุ่มเด็กที่ดูโฆษณาอาหารทางโทรทัศน์รับประทานน้อยกว่ากลุ่มเด็กที่ไม่ได้ดูหรือดูโฆษณาประเภทอื่น ทำให้การเปลี่ยนแปลงปริมาณอาหารที่รับประทานระหว่างกลุ่มที่ดูโฆษณาอาหารและกลุ่มที่ไม่ได้ดูโฆษณาอาหารอาจจะไม่มีความหมาย หากมีการศึกษาในระยะต่อไปอาจจะต้องมีการกำหนด สมมติฐาน (assumption) สำหรับผลของโฆษณาอาหารต่อปริมาณอาหารที่บริโภค อีกทั้งอาจมีข้อจำกัดด้าน ข้อมูลต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมการดูโฆษณาทางโทรทัศน์ของเด็ก ระยะเวลาและรูปแบบของโฆษณาอาหาร เป็นต้น ผู้วิจัยชี้แจงว่า การประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์โดยใช้แบบจำลอง (model) มีความจำเป็นต้องมีการกำหนดสมมติฐานตามที่คุณผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อคิดเห็น ซึ่งจากการศึกษาการประเมินความคุ้มค่าทาง เศรษฐศาสตร์ที่ผ่านมาได้มีการกำหนดสมมติฐานสำหรับค่าของแต่ละตัวแปรที่ใช้ในแบบจำลองเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การลดผลกระทบของโฆษณาอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพลงประมาณร้อยละ 40-60 และผลของ โฆษณาที่ไม่ดีต่อสุขภาพที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีมวลกายที่เพิ่มขึ้นจะมีค่าลดลงเท่ากันหากไม่มีโฆษณาหรือมีมาตรการ ควบคุมอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพ อีกทั้งความน่าจะเป็น (probability) และค่าความเสี่ยงสัมพัทธ์ (relative risk) ของภาวะอ้วนและการเกิดโรคจากการดูโฆษณาอาหารทางโทรทัศน์ตอนเด็กจะเป็นภาวะอ้วนในวัยผู้ใหญ่และ ส่งผลต่อการเกิดโรคต่าง ๆ ในวัยผู้ใหญ่ เป็นต้น สำหรับการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์สำหรับผล ของโฆษณาอาหารต่อปริมาณอาหารที่บริโภคสำหรับประเทศไทยในระยะต่อไป อาจต้องพิจารณาเลือกใช้หรือ กำหนดสมมติฐานเหล่านี้เช่นกัน ในกรณีที่ไม่มีข้อมูลในประเทศหรือมีข้อมูลไม่เพียงพอ

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญมีข้อสังเกตถึงการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับประทานอาหารและภาวะอ้วนในเด็กในประเทศไทยซึ่งพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ภาวะอ้วนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพ อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ระบุว่า เด็กให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง กล่าวคือ เด็กที่มีภาวะอ้วนจะรายงานว่ารับประทานอาหารปริมาณน้อย นอกจากนี้พฤติกรรมการดูโฆษณาทางโทรทัศน์ของเด็กในปัจจุบันเปลี่ยนไปคือ ในระหว่างช่วงการโฆษณาเด็กจะเปลี่ยนช่องรายการไปดูรายการอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในช่วงการโฆษณา อีกทั้งเด็กยังได้รับสื่อทางสังคมอื่น ๆ นอกเหนือไปจากโทรทัศน์ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งมีโฆษณาแฝงจำนวนมากในขณะที่รัฐบาลยังไม่มีระบบควบคุม เป็นต้น ซึ่งหากทำการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของมาตรการควบคุมการโฆษณาอาหารทางโทรทัศน์โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาดังกล่าวอาจมีข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบัน เนื่องจากการเผยแพร่สื่อหลากหลายช่องทางมากขึ้นในปัจจุบัน เช่น การเผยแพร่ละคร/ภาพยนตร์ผ่านระบบเคเบิลทีวี หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น เพื่อน ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมการรับประทานอาหารในเด็กทั้งสิ้น ดังนั้นการศึกษาที่จะดำเนินการในอนาคตควรศึกษาเพิ่มเติมถึงพฤติกรรมการรับสื่อที่เปลี่ยนไปในเด็กและลักษณะของการโฆษณาในรูปแบบใหม่ ๆ รวมทั้งกระบวนการรับรู้และความรู้ความเข้าใจของเด็กในประเทศไทยด้วย

ภายหลังการประชุม นางสาวกัมณี บุตรชน แจ้งในที่ประชุมว่าคณะผู้ดำเนินโครงการจะปรึกษากับผู้ให้ทุนอีกครั้งถึงแนวทางการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 2 ซึ่งเดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของมาตรการควบคุมโฆษณาอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพทางโทรทัศน์โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาระยะที่ 1 นี้ และจะจัดทำรายงานการประชุมโดยส่งให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

ปิดประชุมเวลา 15.30 น.

นายสรายุทธ ชันธะ
ผู้จัดรายงานการประชุม

นางสาวกัมณี บุตรชน
ผู้ตรวจรายงานการประชุม